

Er en synsk person det samme som en sjaman, og er alle sjamaner synske, eller omvendt? Gjennom en eller annen grad av ekstase kommer sjamanen i kontakt med sin indre verden og tar til å arbeide.

I sjamanenes Bibel, Mircea Eliades bok *Shamanism. Archaic Techniques of Ecstasy* er selve påstanden at sjamaner og ekstase hører sammen. Man må kunne ekstasens kunst for å være sjaman. Det er en dør inn i sjamanens verden.

Denne påstanden virke ganske vid, for vid sier vel noen. For en slik definisjon at også at sufi ekstatikere, og ekstasemestere fra buddhismen og hinduismen bli tatt til inntekt for sjamanismen, noe de fleste av dem sikkert ville benekte. En av dem som leder an i denne kritikken, med slike argumenter er den nylig avdøde Åke Hultrantz, som var professor i religion ved Univeritetet i Stockholm. Han var en ledende speisalist i både samisk og Nord-amerikansk sjamanisme.

Naturligvis er han inneforstått med at sjamanisme ikke er en religion, selv om sider ved faget og kunsten leder inn i religiøst terreng. Kanskje overser han at sjamaner kan trives innen etablerte religioner. For det finnes buddhister og hinduer som er aksepterte og ekstatiske sjamaner. Det finnes selv kasteløse i Østen, som har høy sjamanstatus gjennom sine evner.

I den forstand er sjamanismen en dør til å overskride sosiale og religiøse begrensninger og tabuer i sine samfunn, og det er strålende. Jeg har også truffet sjamaner som i utgangspunktet og i fortsettelsen er katolikker og protestanter.

Det gjør at jeg gir Eliade rett i sin definisjon på sjamanisme og på hva en sjaman er. For om man ser etter ett fellestrekk på hva en sjaman er, er evnen til å nå inn i ekstasen et slikt felles særdrag, uansett om sjamanen opererer innefor en etablert religion, eller er animist.

Gjennom ekstase kommer sjamanen i kontakt med kreftene i sin indre verden, den mytologiske tiden nå. Samtidig som det skjer blir kontakten med den ytre verden svekket, det i noen tilfeller i en slik grad at sjamanen nesten blir borte i mytologien, slik tilfellet også var med de gamle samiske sjamanene. Derfor måtte de ha en medhjelper til stede, som kunne være bindeleddet til "den ordinære" virkeligheten og også hjelpe sjamanen tilbake, om nødvendig.

.Ekstasen er sjamanens arbeidsmodus. Men dens dybde ikke er bestemt eller kan heller ikke fastsettes av ytre observatører. Ekstasen trenger heller ikke å synes. Men den må erfares. Første skritt mot ekstasen er fortettet konsentrasjon, oppløftet fokus. Ut av det følger en høy grad av abstraksjon, som i lucid states of mind, dreamstates.

Å sjamaniserer er å etablere en kontakt med det jeg kaller mytologiverdenene, det samme som Michael Harner kaller "shamanic state of mind" eller den svenske professoren Åke Hultkrantz kaller "supernatural world".

Her siterer jeg fra Åke Hultkrantz:

"There are thus four important constituents of shamanism: The ideological premise, or the supernatural world and the contact with it; the shaman as an actor on behalf of a human group: the inspiration granted him by his helping spirits; and the extraordinary, extatic experience of the shaman".

Hultkrantz skriver også:

"I accept Eliades emphasis on the import of ecstasy- that always is predominant in Russian sources...

...personally I should like to emphasize that, in conjunction with the Russian usage, a shaman should also be regarded as a religious or spiritual officer".

Så langt Hultkrantz. Jeg vil legge til at sjamanismen som et akademisk studium har mye å takke ham for.

Kunnskapen om sjamanisme er tosidig. Den ene siden består av den lange akademiske tradisjonen, altså skriftlig materiale, hovedsaklig nedtegnet og dissekert av observatører utenfra, som både Eliade og Hultkrantz, eller som det de norske observatørene og misjonærene Johan Radnulf, Thomas von Westen, Isaac Olsen, Hans Skanke og andre har etterlatt seg.

Sjamaner på sin side trenger ikke å kjenne til dette materialet, og slett ikke til den debatten om det, som går blant de akademisk skolerte spesialistene. For sjamaner kan hele den akademiske verden og dets høvdinger være helt ukjente. Selvfølgelig kan det være nyttig å vite om dette, men siden det å kunne sjamanisere i stor grad er avhengig av førstehåndsinformasjon, tilegner sjamaner seg kunnskaper om feltet på en annen måte, og da særlig gjennom de omtalte ekstaseteknikkene.

Det er sjamanene selv om kjenner kunsten og ingen skal tro noe annet. Sjamanen selv er den som leverer varene, ikke forskerne og vitenskapsmennene. Ingen sjaman trenger en professor ved et universitet ett eller annet sted langt borte til å verifisere sin kunnskap og sine ferdigheter.

Sjamanisme som kunst og praksis befinner seg altså langt unna den hjernevirksomhet det er å samle, granske og formulere i skrift slike ideologiske premisser som de Hultkrantz anfører ovenfor.

Når man sjamaniserer er alt det man kan vite på dette feltet uansett borte. Egne oppfatninger om å sjamanisere, samt andre meninger og synspunkter på de fleste områder av livet forsvinner også. Da gjenstår sjamanen og oppgaven. Det som skal gjøres.

Å lære å sjamanisere er å forstå hvordan man skal ta grepet på de sidene av eget liv som dukker opp under sjamanreisen, det være seg hindringer, motstand, gåter eller farer. I dagens språk betegnes ofte dette som følelser. Kan man ta dettte grepet, følger det andre som i tilgift. Da kan man møte hjelper, kunne ri kreftene og få innsikten.

Å sjamanisere for andre betyr å ta grepet på deres vegne på de forskjellige felt og nivåer av deres liv, da særlig de mytologiske nivåene som de selv ikke mestrer. Det kan være å "se det usynlige", "temme det ville", "finne tapt sjel" og å "sende uønskede gjester hjem", og mye mer.

Kreativitet er sjamanismens mor. Derfor er uttrykkene så mangfoldige.

Sjamaner kan kunsten å ta grepet.. De kan bestå i å se. Og så gjøre noe med det de ser. Gjennom det griper de skapende inn i livsveven og hjelper andre.

Gjør synske så? Om de gjør så, er de sjamaner uten å vite det selv.

Ailo Gaup

Åke Hultkrantz-sitatet er hentet fra:

Review of native American Studies, no. 13.

Gjengitt i Shamanism, A semi-annual journal of the Foundation for Shamanic Studies.

Nr. 20.

